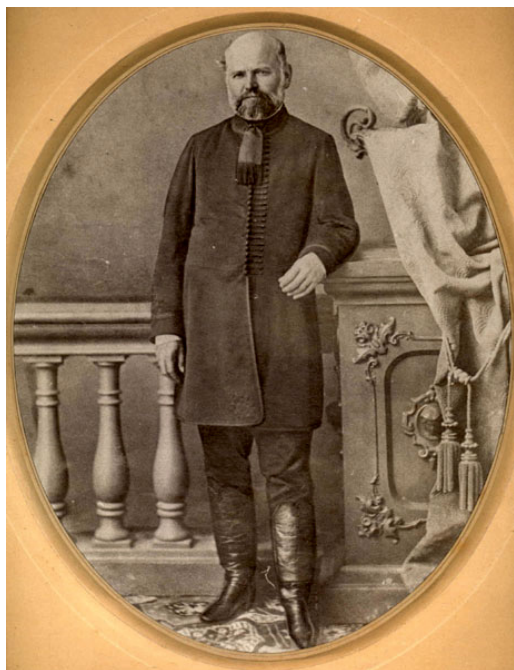

200 éve született Semmelweis Ignác, a modern perinatológia magyar ikonja

Semmelweis Ignác (1818–1865) Budán, 1818. július 1-jén született, és a bécsi orvosi egyetemen végzett. Végzése után az egyik bécsi szülészeti klinikán kapott állást, és fiatal tanársegédként hatalmas tömegű statisztikai adatanyag hosszú idősorainak összehasonlító elemzése révén 1847 tavaszán arra a felfedezésre jutott, hogy a gyermekágyi láz sebfertőzés következménye. A szülőnők vizsgálata során az orvosok és orvostanhallgatók kezéről „bomló állati szerves anyag” kerül a szülőutakba, és az onnan felszívódik. Felfedezésében a legtekintélyesebb szülészek is kételkedtek, állását megszüntették, és az egyetemi magántanári képesítés megszerzése után csalódottan hazatért szülőföldjére, majd a pesti Szent Rókus Kórház szülészeti osztályáról került 1855-ben az egyetemi tanszék élére.

A Szülészeti Klinika az egyetem Pestre költözésekor a Hatvani és Újvilág (ma: Kossuth Lajos és Semmelweis) utca sarkán állt, az egykori jezsuita rendház második emeletén foglalt helyet, és az 1850-es években egy háromágyas, egyablakos szülőszobából és három gyermekágyas szobából állt, összesen 26 ágygal. A Klinika Semmelweis ismételt kérésére került át 1859 tavaszán a sebészeti részleggel együtt az Országúti (ma: Múzeum körúti) „Kunewalder terményszobák” Hild József által 1838-ban emelt épületének második emeletére. Külön tanterem nem lévén, Semmelweis olykor a folyosókon

tartotta előadásait a mintegy 200 főnyi hallgatóságnak: háromnegyed részben bábajelölteknek, s azonkívül főleg sebészhallgatóknak – minthogy az orvosnövendékeknek nem volt kötelező a szülészeti hallgatása. Az elméleti szülészetet Semmelweis többnyire magyarul, a gyakorlati szülészetet magyarul és németül adta elő.

Nagy jelentőségű felfedezésének ismertetésére csak barátai hosszas unszolására vállalkozott a Pest-Budai Orvosegyesület 1858. január 2-i tudományos ülésén tartott, majd még további három ülésen elhangzott – és folytatásokban az Orvosi Hetilapban is közzétett – előadásával. Végül 1860 októberében megjelent németül (magyar fordításban csak 1906-ban) több mint 500 oldalas főműve „A gyermekágyi láz kóroktana, fogalma és megelőzése” címmel.

A könyvet külföldön a legjobb esetben hallgatás és közöny fogadta, de nagyjából ellene foglaltak állást. Ezek után Semmelweis megírta híressé vált leveleit a legismertebb szülészprofesszoroknak, majd a szülészeti összes tanárához fordult: könyve tartalmát röviden összefoglalva vitázik ellenfeleivel, és maró gúnnyal illeti a vele legélesebben szemben állókat. A levelek – hangvételiük miatt – nem érték el ugyan tanításának széles körű érvényesülését, de felébresztették az érdeklődést a gyermekágyi láz megelőzésének lehetősége iránt. A nyílt levelek írása közben Semmelweis kidolgozta a teendőket a láz megelőzésére, ami valójában a szülészeti asepsis követelményeinek első hivatalos leírása volt.

Küzdelmei megviselték idegrendszerét, majd a pesti orvosi kar kezdeményezésére Bécsbe szállították, és elmeorvosi intézetbe zárták. Ott halt meg 1865. augusztus 13-án.

A halálhírt gyászkeretben az Orvosi Hetilap az 1865. augusztus 20-án megjelent 34. számában közölte: „...*Béke a jeles bűvár, a tudományos szakférfiú s az igaz szívű honpolgár hamvaira!*”

Semmelweis azonban még sokáig nem került be a szellemi panteonba. Halálát döbbenetes hallgatás követte. A síri csendet csak itt-ott szakította meg egy-egy kérészetű pletykavirág, megbízhatatlan hallomás. Még a legautentikusabb személyek is hallgattak.

A bécsi napilapok pár szavas hírrel adták tudtul Semmelweis halálát és temetését. Kettő közülük, például a bécsi Fremdenblatt azt közölte, hogy Döblingben halt meg és temették el. Ezt több életrajzíró is átvette! A Wiener Medizinische Presse az 1865. augusztus 20-i, a British Medical Journal az augusztus 26-i, a Wiener Medizinische Zeitung a szeptember 15-i számában alig 1-2

sorban emlékezett meg a halálesetről. A külföldi folyóiratok közül a Wiener Medizinische Wochenschrift foglalkozott a legtöbbet Semmelweis elhunytával. Az 1865. évi 65. számában a következőket írja: *„Semmelweis tanár tegnap áldozatul esett betegségének. Most csak néhány szóval jelentjük ezt az elszomorító hírt. Ha nem is tudtuk helyeselni azt a módot, amellyel az elhunyt az utolsó években kartársaival szemben viselkedett, mindig igazságot igyekeztünk szolgáltatni törekvésének és munkásságának.”*

A pesti Gyógyászat, amely az 1860-as évek második felében éles harcban állt a Markusovszky Lajos által 1857-ben alapított Orvosi Hetilappal és köreivel, köztük Semmelweisszel is, 1865. augusztus 5-én a következőket írta: *„Sajnálatos részvétellel írjuk, hogy Semmelweis egyetemi tanárt veszélyes agybántalom érte, mely miatt ő egyik bécsi gyógyintézetbe vitetett. Beteges izgatagságának régóta adta jeleit, s a párt, mely őt sajátjának vallá, a gyógytörekvés helyett sokszor a szenvedélyes kitörésekig csigázta izgatagságát.”* A „beteges izgatagság” azokra a korábbi orvosegyesületi vitákra utal, amelyeken Semmelweis Markusovszkyval együtt igen harciasan viselkedett. Két héttel később ugyanezen lap, sajnálatot sem színélve, egyetlen mondatban közölte, hogy Semmelweis *„állítólag pyaemia következtében”* meghalt (1865, 590. oldal). Ez a megállapítás lehet tárgyilagos ténymegállapítás, de inkább annak az ironikus kifejezése, hogy a vérmérgezést az elmebaj elrendezésének tartották. Egyébként a vérmérgezés még Markusovszky Lajost is váratlanul érte, mint az 1865. augusztus 20-án az Orvosi Hetilapban, az 551. és 552. hasábján megjelent hosszú és meleg hangú nekrológjából is kiderül.

A pesti napilapok feltűnően röviden, egymondatos napihírben közölték a halál hírért, egyedül a Pester Lloyd szánt rá húsz sort (1865. augusztus 15., 187. sz.). Megmagyarázhatatlan a Pesti Napló szűkszavúsága, hiszen ez az újság sokat foglalkozott az ország egészségügyi problémáival, és ugyanakkor egy fiatal kórházi sebészorvos haláláról hosszú megemlékezést közölt, Semmelweisről pedig csak annyit, hogy: *„Semmelweis tudor, pesti egyetemi tanár, mint magánúton értesültünk, tegnap reggel Bécsben meghalt. Nyugodjanak békén porai. (1865. augusztus 15.)”* Sőt a Családi Kör folyóirat odáig ment, hogy *„Egy örült halála”* címmel ízléstelen cikket közölt, és kitalált történettel próbálta megnyerni olvasóit.

Két héttel Semmelweis halála után Pozsonyban a Ballassa János elnökletével zajló orvosi „Magyar Orvosok és Természetvizsgálók” XI. vándorgyűlése nem emlékezett

meg Semmelweis haláláról, holott a szervezeti szabályzat is előírta, hogy az időközben elhunyt tagokról emlékezést kell tartani.

A vissza- és megemlékezésekre évtizedeket kellett várni. Az ország és az egész világ ma már kétségtelenül fejezté ki a nagy magyar orvos munkássága előtt. Születésének 200. évfordulója kiváló alkalom világszerte a megemlékezésekre. Az Orvosi Hetilap a Semmelweis Egyetemmel közösen 2018. június 30-án, születésének előnapján tartja közös ünnepi tudományos ülését, a 2018. július 1-jei 26. számunkat pedig a nagy magyar orvos emlékének szenteljük.

A 2018-as év jó alkalom egy másik nagy magyar orvos, Markusovszky Lajos (1815–1893) halála 125. évfordulójának megünneplésére is. Markusovszky és Semmelweis barátsága Bécsben indult, és az 1840-es évek közepére tehető. A köztük kialakult megbecsülés és ragaszkodás Markusovszky részéről Semmelweis halála után is folytatódott, részt vett nemcsak a schmelzi temetésen 1865-ben, hanem az 1891-es kihantolásra elkísérte Semmelweis özvegyét, és szerepe volt a földi maradványok itthoni méltó fogadtatásának megszervezésében is. Még életükben Markusovszky sokat tett Semmelweis felfedezésének népszerűsítéséért és elfogadtatásáért, sokat harcoltak együtt az orvosegyesületi rendezvényeken a gyermekági láz etiológiáját és megelőzésének lehetőségét tagadó kollégákkal. Markusovszky kezdeményezte, hogy az általa 1857-ben alapított Orvosi Hetilapban is minél többet publikáljon a barátja, és ennek a biztatásnak meg is lett a gyümölcse, Semmelweis írásai elsősorban a Hetilapban jelentek meg.

Véletlenül úgy hozta a sorsom, hogy nemcsak a pesti szülészeti klinikán voltam Semmelweis nyolcadik tanársegédje utóda, hanem az Orvosi Hetilap főszerkesztője utóda is a nyolcadik utóda vagyok Markusovszky Lajos alapító főszerkesztőnek. Ez a megtisztelő ösztönzés nemcsak felemelő érzéssel tölt el, hanem erkölcsi kötelességet is jelent, hogy a nagy elődök emlékét mindketőjük szakmai utódaiként próbáljam méltó módon szolgálni. Ennek igyekszem megfelelni a Markusovszky Lajos által létrehozott Orvosi Hetilap általam szerkesztett 159. évfolyamának 26. számával is, hogy őszintén tisztelegjünk Semmelweis Ignác emberi nagysága előtt.

Papp Zoltán dr.
főszerkesztő

„Tiszta és nagy dolgokhoz csak tiszta és egyenes úton lehet eljutni.”
(Tamási Áron)